Carme Riera a Fraga
L'escriptora mallorquina parla amb els alumnes dels Instituts, Centre d'Adults i biblioteques de la capital del Baix Cinca.

El Barça anima a estudiar català
Els jugadors catalanoparlants del F.C. Barcelona encoratgen els alumnes de Fraga a estimar la seua llengua.

Iglesias visita Calaceit i la Sorollera
El president aragonès es va comprometre a ajudar a eixir de l'aïllament a aquestes terres de frontera.

TEMPS DE FRANJA

Alta Ribagorça
Baixa Ribagorça
Llitera
Baix Cinca
Matarranya

Revista de les Comarques Catalanoparlants d'Aragó

2,30 €

Any 9 • núm. 73 • La Franja, febrer de 2008

ANTONIO ANGEL

MONEGRES
és el joc la solució?

Paisatge dels Monegres

EDITA:
Iniciativa Cultural de la Franja
C/ Pla, 4, 44610 Calaceit, Tel. 978 85 15 21
Associació Cultural del Matarranya
Consells Locals de la Franja
Institut d'Estudis del Baix Cinca-IEA
Centre d'Estudis Ribagorçans (CeRib)

DIRECTOR:
Màrio Sasot
msasote@yahoo.es

GESTIÓ I ADMINISTRACIÓ:
Hipòlit Solé

CAP DE REDACCIÓ I MAQUETACIÓ GRÀFICA:
Isabel Calaf • T. 661 470 457
tempsdefranja@telefonica.net

COORDINACIÓ DE COMARQUES:
Marta Canales

CONSELL DE REDACCIÓ:
Antoni Bengochea, José Miguel Gràcia, Artur Quintana, Lluís Rajadell i Carles Sancho (el Matarranya).
Jaume Casas i Damià Torrent (el Baix Cinca).
Carles Barrull, Glòria Francino i Josefina Motis (la Llitera i la Ribagorça).
Carme Messeguer (PPCC).

FOTOGRAFIA:
Pep Labat, Sidrid Schmidt Von der Twer i Ricard Solana

OPINIÓ:
Susanna Barquín, Esteve Betrià, Tomàs Bosque, Josep A. Carrégalo, Miquel Estaña, Quim Gibert, Marc Martí, Joaquim Montclús, Francesc Ricart, Carles Sancho, Ramon Sistac, Natxo Sorolla, i Carles Terès.

SUBSCRIPCIONS I PUBLICITAT:
978 85 15 21

IMPRESSIÓ i PRODUCCIÓ:
Gràfiques del Matarranya, SL
grafiques@matarranya.com

DIPÒSIT LEGAL: TE-88/2000
ISSN: 1695-7709

EN VENDA A:
Albelda
Estanc Conchita
Calaceit
Papereria Abàs
El Torricó
Llibreria Pilarín
Fraga
Llibreria Badia i Llibreria Cabrera
Girona
Llibreria Les Voltes
Lleida
Llibreria de la Generalitat
Mequinensa
Papereria González
Reus
Llibreria Gaudí
Saidí
Llibreria Panadés i Llibreria Sorolla
Saragossa
Papelería Germinal. C/ Sepulcro, 21
Tamarit
Estanc Patrito
Tortosa
Llibreria El Temple
Vall-de-roures
Llibreria Serret

Ens cartegem?

En aquests darrers dies, els alcaldes de Fraga i Almacelles s'han dedicat a «fer-se amics». El d'Almacelles envia una carta dient que una veïna de Fraga s'havia empadronat al seu municipi perquè Fraga faci la baixa al padró. Fins aquí, tot normal. La peculiaritat de la carta és que era bilingüe –això sí–, però llatí-català. La resposta de l'alcalde fragatí, emparant-se en la llei 30/92 de procediment administratiu comú, és: Alcalde de AlmacellAs, en castellano, por favor. Però la cosa no acaba aquí. L'alcalde català –segons el de Fraga– li envia una carta, en la nostra llengua, dient que respecti el seu topònim –AlmacellEs– i que l'actitud del fragatí és negativa i de trencament. Potser sí…

Hi ha gent que diu que això són coses dels polítics, però cal constatar una cosa. Hi ha hagut fragatins que s'han dirigit al seu ajuntament en català i han tingut la mateixa resposta per part de l'alcaldia. Per tant, ja no són únicament coses entre polítics. Ens afecta a tots. Realment els escarafalls fets per l'alcalde Moret tenen una base a tenir en compte, a banda de la llei 30/92, i és que el seu concepte de bilingüisme és obligar els catalanoparlants a fer doble feina –document en català i traducció obligada al castellà–. Ens fa un favor?

Però cal dir que aquesta postura del fragatí del PP la comparteix des de fa anys el president de la Comarca del Baix Cinca, del PSOE.

Per tant, que ens espera? Patir a l'ens comarcal i patir a l'ajuntament de Fraga. I tot, perquè el govern autonòmic d'Iglesias no ha fet la feina promesa per lustres en les dos legislatures anterior: una Llei de Llengües que obligue les administracions a atendre en els dos idiomes. Moret no és fons de qüestió… sols s'ho fa venir bé.

L'autoria dels fets

El nostre company del Centre d'Estudis Ribagorçans, Òscar Jané, ha denunciat públicament uns fets que són preocupants. L'any 2003 va defendre la seva tesi doctoral –França i Catalunya al segle XVII. Identitats, contraidentitats i ideologies a l'època moderna (1640-1700)– i al 2004 va penjar-la a la web universitària Tesis en Xarxa. A més el 2006 l'editorial Afers va publicar-li. Tot un èxit.

Però ara esbrina que, en el XVI Premi Periodístic Roger de Llúria –organitzat per la Conselleria d'Interior catalana i el Ministeri de Defensa–, un militar li ha copiat, l'ha presentat i ha guanyat el segon premi de 500 euros.

Jané també ha pogut comprovar que no és l'únic afectat pel plagi. El mateix personatge va plagiar altres treballs, d'autors diversos, penjats en un web i els va presentar a diferents concursos.

Que la cultura de l'esforç personal es vegi menyspreada per plagis, violacions de drets d'autor i pràctiques poc ètiques, acaba sent una decisió personal. Però aquesta decisió ha de tenir conseqüències jurídiques quan parlem de delictes contra la propietat intel·lectual. Un web d'internet no pot ser un gran aparador de coneixements sense control ni blindatges –responsabilitat de la Universitat Autònoma de Barcelona, de la qual Jané és professor.

I per altra banda, l'administració ha d'actuar davant un plagi i més, si qui el comet és reincident, com Jané afirma.

Des de *Temps de Franja*, tot el nostre suport a l'Òscar.

s u m a r i

2 Editorial

3 Salutació del director
Cartes dels lectors

4 El Matarranya

8 El Baix Cinca

10 Entrevista
Joan Rovira Marsal

12 La Llitera i la Ribagorça

14 Tema del mes

16 Aragó

17 Gent de Franja

18 Països Catalans

19 Opinió:
De la transgressió al *barco de rejilla*

salutació del director

L'Expo de Saragossa, que per a mi ja tindria quelcom de positiu si una part dels «manyos» ens animéssem a parlar anglès amb els forasters després de llançar durant dècades milions d'euros a les papereres de les acadèmies i les escoles d'idiomes, no sembla que vage a ser un lloc on els visitants podran conèixer la variada i plural realitat cultural i lingüística aragonesa.

Els organitzadors ja van començar vetant el nom de «xiscla» (gota en aragonès) per a la mascota, malgrat haver rebut la majoria dels vots del públic, perquè els va parèixer un mot provincià, estrany per als estrangers i part dels nacionals, i damunt portava la maleïda «x» que tant els recordava a la CHA, nacionalisme, etc.

Ara fa poc, han presentat un «ambiciós» programa de Folklore Aragonès a la Expo, on estaran presents els millors i més rancis i racials grups de jotes del contorno i en què el 15 d'agost serà el Dia de la Jota Aragonesa.

El mateix programador d'aquests actes ha rebutjat incloure a la secció de Teatre de la mostra l'obra *L'aigua* de Jesús Moncada (no es podria trobar títol més adient) perquè es representa en català.

Posats així, podien haver donat al recinte la forma d'una gran plaça del Pilar, amb les falses bombes republicanes incloses, i que tota l'aigua de la fira fos prèviament beneïda per l' Arquebisbe de Saragossa i el Delegat del Govern a l'Aragó. Amén.

Màrio Sasot

cartes dels lectors

Fraga i la intolerància de l'alcalde

Felicito la iniciativa de l'alcalde d'Almacelles, Josep Ibarz, de dirigir-se en català, llengua pròpia de la Franja, a l'alcalde de Fraga, José Luis Moret. Això de retornar cartes i altres documents, que també ho fa als fragatins que l'escriuen en català, és un exemple més de la catalanofòbia del PP.

Tots els alcaldes fragatins que l'han precedit han estat persones sense prejudicis que, poc o molt, han procurat fomentar el bon veïnatge i la diversitat lingüística. Em fa vergonya tenir d'alcalde un subjecte com aquest.

Agustí Lahuerta
Fraga

Dos anys sense Galan

Voldria felicitar Francesc Ricart per la seva contribució a la tasca de mantenir viu el record del Josep durant aquests dos llargs anys a través de comentaris i d'articles com el que es va publicar a la secció «El tema del mes» del número 71 (desembre de 2007) de *Temps de Franja*. Ara bé, solament caldria rectificar una informació errònia: la nova edició de *Mort a l'Almodí* que es va fer amb motiu de l'homenatge, va córrer a càrrec íntegrament de l'Institut d'Estudis del Baix Cinca IEA i no de l'Ajuntament de Fraga. Gràcies.

Pep Labat

(Des)Anima Naturalis

El passat 27 de gener uns cent activistes d'Anima Naturalis van protestar nus i amb tinta roja (o similar), regalimant pels seus cossos, a les escales de la catedral de Barcelona. Es manifestaven contra l'ús de pells d'animals en la confecció d'abrics amb eslògans en anglès i en castellà. Tindria sentit que Rigoberta Menchú deixés d'actuar a favor dels drets del poble maia i organitzés una associació en defensa del linx ibèric, que probablement és molt necessària? O que el Dalai Lama es desentengués del genocidi que promou el govern xinès en el seu Tibet natal i dediqués esforços a combatre la política assimilacionista turca sobre el Kurdistan, que també és una causa urgent? Em fa l'efecte que és tant o més bèstia, cruel i egoista ignorar la llengua pròpia d'un territori com l'ús industrial de pells d'animals.

Quim Gibert
Fraga

TEMPS DE FRANJA
Revista de les comarques catalanoparlants d'Aragó
SUBSCRIU–T'HI
978 85 15 21
tempsdefranja@telefonica.net

L'ESMOLET

Això s'acaba?

La neboda d'una bona amiga està fent un treball de recerca sobre la situació del català al Matarranya. Ens ha demanat l'opinió a diverses persones, la qual cosa m'ha permès cavil·lar sobre el tema. Les meues conclusions no són gens optimistes. Malgrat el fet que hi ha l'índex més alt de coneixement de la llengua de tot el domini lingüístic, també hi ha una suma de factors que faran capgirar la situació en molt poc temps:

– Baixa autoestima lingüística.

– Al món de l'ensenyament, el català és pràcticament inexistent. L'idioma de lectura i escriptura (o sigui, de cultura) és el castellà.

– Desconnexió amb la llengua estàndard, la qual cosa comporta que tots els neologismes arribin en castellà i moltes paraules vagin sent substituïdes per les equivalents en aquest idioma. El català normatiu no és reconegut com a propi, fins i tot provoca rebuig.

– Escassa població, fàcilment absorbible per la cultura dels nouvinguts, que o bé són castellanoparlants o bé se'ls integra en castellà, negant-los-hi la possibilitat d'aprendre la nostra llengua.

Espero de tot cor que els altres consultats, amb més formació i perspectiva, hagin estat menys pessimistes. La sensació que m'ha quedat a mi és que la generació de les meues filles potser serà la penúltima que utilitzi la nostra llengua en aquest territori. Tant de bo ens l'haguessin «robat» els pèrfids catalans! Així el nostre govern la podria reclamar amb la més gran vehemència sense por de perdre vots.

Carles Terès

Presentació del llibre *Mont-roig. El patrimoni immaterial (la literatura oral)*

Arnau Timoneda

Gaiters de Pena-roja

La presentació a Mont-roig el 29 de desembre del llibre de José Antonio Carrégalo *Mont-roig. El patrimoni immaterial (literatura oral)* va convertir-se en tota una festa per a la població matarranyenca. Hi va haver una gran presència de la música del folklore popular: els Gaiters de Pena-roja, l'agrupació local La Galdrufa i els Dolçainers del Baix Aragó. Els primers feren una cercavila per anunciar els actes previstos a la població, els mont-rogins s'afegien a la festa i els del Baix Aragó van protagonitzar el concert final que tancava la convocatòria en el recent inaugurat Centre Cultural de la vila. «La música folklòrica al Matarranya» va ser la conferència programada per a la presentació a càrrec de la pedagoga vall-de-rourana Margarita Celma on exposà el seu treball en favor de la música tradicional des de les Corals del Matarranya i en el projecte educatiu «Cantem junts» dut a terme per l'escola de Vall-de-roures. També la cultura popular va estar present en el recital poètic de José Miguel Gràcia, president de l'Associació Cultural del Matarranya, que llegí uns versos, principalment referits al Floro, a Mont-roig i al Matarranya, del seu poemari encara inèdit dedicat al bandoler nascut a la Sorollera a mitjans del segle XIX. Durant l'acte central de presentació del llibre, el president de l'Associació Cultural Sucarrats i regidor de l'Ajuntament de Mont-roig, Òscar Arrufat donà la benvingada als assistents a la festiva convocatòria. Després el president de l'Associació Cultural del Matarranya José Miguel Gràcia prengué la paraula en nom de l'entitat editora del volum i va fer un repàs a l'obra publicada des de les col·leccions promogudes per l'associació i volgué commemorar el centenari de la creació de l'Institut d'Estudis Catalans. Després parlà Carles Sancho com a prologuista de l'obra agraïnt l'esforç de l'autor per recuperar una part del nostre patrimoni cultural. En acabat José Antonio Carrégalo, explicà els objectius del seu treball, el minuciós i laboriós procés de recollida de més de 3000 materials de literatura popular i llegí alguns textos de diferents gèneres recuperats: narracions, cançons, oracions, embarbussaments, refranys… Aurèlia Lombarte, filla de la vila i veïna de Vall-de-roures, llegí un emotiu poema animant l'autor a seguir investigant sobre Mont-roig i els mont-rogins i a utilitzar la llengua catalana com a element essencial de la nostra cultura. La llarga jornada cultural acabà amb un sopar a la Fonda Guadalupe. Una llarga i emotiva jornada per festejar el naixement d'un nou llibre matarranyenc, el segon dedicat exclusivament a Mont-roig i també escrit per José Antonio Carrégalo.

UN CRIT AL VENT

Los Draps tornem a estudi, esta vegada amb la gravació del nostre segon treball, *Un Crit al Vent*. El disc inclourà un total de 15 cançons amb les quals es donarà a conèixer la nova imatge, música i compromís social de la formació. Lletres reivindicatives i música dura i agressiva tornaran a ser el plat fort del grup del Matarranya.

Un cop comencem a treballar, anirem informant en esta plana web (www.fotolog.com/los_draps) les aventures i desventures que mos van succeint per l'estudi de Saragossa del senyor Kaspas (El Corazón del Sapo-Visión Túnel). Si hi ha gent interessada a presentar dissenys, s'obre el concurs de PORTADES del treball *Un Crit al Vent*. Només cal que presenteu lo vostra proposta a losdraps@gmail.com. El millor disseny serà seleccionat com la nova portada del treball. I recordeu! Si guanyeu, rebreu un important premi drapaire! Animeu-vos-hi!

VILES I GENTS

Penyes i pobles

L'alegria de les festes dels pobles i del retorn a les viles dels emigrats són un tòpic. Enguany los llibrets de festes també en van plens a les primeres pàgines, reservades a les salutacions de les autoritats. Però em cride més l'atenció los fluxos de cotxes d'un poble a un altre buscant festa. Los de la «*serra*» (i a títol informatiu per als del «*xarco*», Morella no és precisament costera) tots los anys seguim lo mateix recorregut. Comencem festes d'Arnes, que són supracomarcals; seguim amb les de Fondespatla, que arrepleguen també gent d'arreu; les de Mont-roig s'han de partir el públic amb les de Vall-de-roures. Després arriben les de Torredarques, més casolanes, que alguna vegada coincidixen amb les d'Herbers; i acabem amb les de Pena-roja. Hi ha pobles amb tradició penyera, i n'hi ha que fer-hi una cervesa és missió impossible. Totes tancades, o t'esbarren amb males cares. Què hi farem! Com alguns tenen les festes a final d'estiu, sempre es recorden d'este minúcies a l'hora de convidar la penya i ajuden a mantindre l'"*estima*» entre pobles veïns, tradició universal on les hi haigue. Moltes vegades al descans de l'orquestra se te fa tard a la penya, i s'arribe a meitat de l'orquestra. Sempre se'ls retrau als jóvens que «pugeu a les *quinientes* a la Plaça». I hi ha Comissions que diuen que no cal fer res per als jóvens, que no fan festes, que només dormen. Mentre, gent de fora, es quedaven bocabadadats dels jóvens que fan trenets per la Plaça i ballen *passodobles*, o simplement, que es quedaven al poble a celebrar les festes, que no marxaven. Afortunadament quan los jóvens realment no hi estan, se'ls reclame i se'ls trobe a faltar.

Natxo Sorolla

Jaume Calatayud, premi de relats «Vila de Pena-roja»

Carles Sancho

El diumenge 20 de gener, festivitat de Sant Sebastià, es van atorgar els premis anuals convocats per l'Ajuntament de Pena-roja. El IV Concurs de relats curts Vila de Pena-roja-Maties Pallarés, en què s'han presentat 31 originals que han duplicat els de l'any passat, l'ha guanyat Jaume Calatayud amb narració escrita en català i titulada *Sota la llosa*. El segon premi ha estat per a María Rosa Navarro amb *Un viaje hacia mi interior*. Jaume Calatayud, d'Altafulla, és un habitual dels concursos literaris i ha aconseguit molts guardons escrivint tant en català com en castellà. La primera convocatòria del Concurs de relats la va guanyar Susana Antolí de Beseit que l'any passat precisament va ser guardonada amb el Guillem Nicolau concedit pel Govern d'Aragó. També va guanyar aquest mateix premi pena-rogí Lluís Rajadell, periodista vall-de-rourenc de l'*Heraldo de Aragón*.

Vista de Pena-roja

En el IV Concurs de pintura Desideri Lombarte, també hi ha hagut un important augment dels originals presentats. El premiat ha estat Angel García Rueda amb el quadre *Bodegón de albañil*. La composició *Aragó trilingüe* del escriptor i artista plàstic José Miguel Gràcia va estat seleccionada com a finalista.

En el I Concurs de grafitti, la novetat d'enguany en aquests premis, només es va presentar un original que ha estat guardonat i que correspon a Albert Viñas.

Aquests concursos representen una excel·lent iniciativa municipal per a promocionar la creativitat artística i literària dels participants que cada vegada milloren la quantitat i la qualitat dels treballs presentats.

De nou, Sant Antoni a Calaceit

Irene Torà

LORENA ABÁS

Muntatge de la foguera a la Bassa de Calaceit

El dissabte 19 de gener es va celebrar a Calaceit la diada de Sant Antoni. La jornada va tenir de nou un caire cultural i festiu que s'havia anat perdent en el temps.

Els kintos/es i l'Ajuntament de Calaceit van organitzar una sèrie d'activitats on la protagonista per excel·lència va ser la foguera. Des de bon matí es va començar a amuntegar la llenya al mig de la Bassa, un emplaçament cèntric que va facilitar la participació de tots els veïns, els quals durant l'encesa de la foguera van passar una agradable vetllada.

Abans, a la tarda, la nova regidora de Cultura de l'Ajuntament, Isabel Calaf, va organitzar al Saló de Plens de l'Ajuntament, una xarrada sobre *La festa de Sant Antoni al Matarranya* a càrrec de Salvador Palomar, seguida de la projecció d'un vídeo documental *LUG: Festa de Sant Antoni Abad a les comarques dels Ports i del Matarranya* de la Ioli Valsells i el Mikel Morlas.

Per la nit, després de degustar un cremat amb pastes de la vila, van actuar al Poliesportiu els grups Matarraña in laif i Skandalo Publiko. Per a finalitzar, va haver-hi rostida de xoricets.

El ressorgirment de la festa ha estat possible gràcies a la col·laboració de bona part dels comerços del poble.

L'ARGADELL

Afició i ofici

Com diu el filòsof Javier Sádaba, «tot lo que s'escriu s'inscriu en el marc de la cultura, base de qualsevol relació interessant». Cert.

Ara fa un any ens va deixar un poeta i l' ILC ha publicat recentment *Record de Jordi Sarsanedas* que inclou una tria de poemes, fotografies, bibliografia bàsica i uns dibuixos fets per Maria Girona i A. Ràfols-Casamada. A les solapes del llibre hi ha fragments sobre el pensament del poeta que puc compartir plenament. A *Qui sóc i per què escric* (1994), comenta: «Penso que en escriure, he ambicionat només l'estranya eficàcia de les obres inútils dels artistes. Bé que després… hagi estat content de pensar que també contribuïa al tan necessari esforç d'afirmació cultural del nostre poble». I a l'entrevista que li fa Marta Nadal el 1997 *Jordi Sarsanedas, l'escriptura com a multiplicacions de veritats*, expressa: «Per a mi, escriure ha estat això, una manera de viure; per a la poesia molt clarament… Escriure és un acte enriquidor en ell mateix; després d'escriure una cosa que trobo satisfactòria, em sembla que he crescut uns quants centímetres».

No cal dir que els llibres són coneixements acumulats en el centre de la vida i pedres angulars per al desenvolupament d'un país.

Mentrestant, en el Centre Espanyol de Drets Reprogràfics (CEDRO) es continuen preguntant quina ha de ser la compensació que autors i editors han de rebre per la còpia privada de les seues obres, amb l'entrada en vigor de la reforma de la Llei de Propietat Intelectual. El resultat final ha de valorar, sobretot, l'esforç de creació.

Juli Micolau

Marcel·lí Iglesias visita Calaceit i la Sorollera

■ **Irene Torà**

CÈLIA BADET

Moment de l'arribada del president Iglesias a la Plaça Major de Calaceit

El president de la Comunitat d'Aragó, Marcel·lí Iglesias, va visitar el passat 23 de gener els pobles de Calaceit i la Sorollera. acompanyat pel conseller de Presidència Javier Velasco i d'altres càrrecs del Govern d'Aragó i la Diputació de Terol

La primera etapa va ser a Calaceit, on arribava de manera oficial per primera vegada en tot el seu mandat. Va ser rebut per l'alcaldessa, Rosa Domènech i la resta de Corporació Municipal, així com pels presidents de totes les associacions locals, els xiquets de l'escola i altre públic assistent.

Al Saló de Plens de l'Ajuntament, l'alcaldessa li va donar la benvinguda i li va fer saber els projectes que aquesta jove Corporació té previstos en un futur pròxim i li va demanar el seu suport per a dur-los a terme. Entre alguns d'aquests projectes està la realització del Pla General d'Ordenació Urbana per crear més sol, tant industrial com urbà, l'última fase de les obres dels carrers i la reforma de les oficines de l'Ajuntament per a eliminar barreres arquitectòniques.

Iglesias va dir al poble de Calaceit que no volia que pel fet de ser un poble de frontera es consideressin inferiors al seus veïns. «No vull buits ni esglaons al passar d'Aragó a Catalunya» –expressà– i va dir novament que aquesta legislatura serà la que aprovarà la tan desitjada Llei de Llengües.

Tant l'alcaldessa com el president van començar els seus discursos en català i este va ser l'idioma utilitzat per Iglesias per parlar amb els habitants de la vila, mentre realitzava visites a la Casa de la Vila, les reformes fetes a la Iglésia i el projecte de la Residència de la tercera edat, a punt de finalitzar.

Va concloure la visita passejant pels carrers del poble, el president aragonès, abans de marxar, va adquirir el compromís públic de restaurar el teatre de la localitat «per fer de Calaceit una digna capital cultural del Matarranya».

Per la tarda, el president va firmar al llibre d'Honor de l'Ajuntament de la Sorollera, localitat on acudia també per primera vegada. L'alcalde d'esta petita població de 127 habitantes, Antonio Arrufat, és també el president de la Diputació de Terol. Iglesias va inaugurar un edifici que acull un multiservei rural que s'ha impulsat des de la província de Terol. Aquest edifici consta d'una botiga, restaurant i un hostal d'allotjament rural que podria en un futur crear nous llocs de treball.

Arrufat va donar a conèixer a les autoritats visitants un projecte per a construir dotze vivendes davant la demanda existent a aquesta vila, la qual, després d'una greu situació de despoblació, ha aconseguit duplicar el seu número d'habitants gràcies a la creació d'una Cooperativa Agropecuària i la construcció de l'assecador de cuixots.

Iglesias anuncià en el transcurs d'aquesta visita l'imminent inici de les obres de la N-232 fins al límit de la província.

El president de la Comunitat d'Aragó va acomiadar-se d'aquestes poblacions del Matarranya i el Baix Aragó amb el compromís d'aproximar aquests pobles fronterers als centres de decisió aragonesos.

CÈLIA BADET

Iglesias amb els xiquets de l'escola de Calaceit

Es presenta a Fraga la Plataforma Stop Gran Scala

■ **Redacció**

Durant els dies 17, 18 i 19 de gener, el Palau Montcada de Fraga va acollir les Jornades Culturals i Llibertàries, organitzades per CNT, el Centre d'Estudis Llibertaris José Alberola i Ecologistes en Acció. La projecció del documental *Contracorriente* de la productora A Salto de Mata, que tractà el rerefons de la guerra de l'aigua i un debat sobre l'energia nuclear van ser els precedents al plat fort de les jornades: el projecte Gran Scala als Monegres.

El dissabte 19 de gener, a la tarda, es va fer la roda de premsa de presentació de la Plataforma «STOP GRAN SCALA», una plataforma ciutadana que s'ha constituït a Aragó, en contra de la instal·lació del projecte i que recull partits polítics, com Izquierda Unida, Els Verds i Partit Comunista; sindicats, com CNT i CGT; diverses associacions ecologistes, com SEO-Birdlife o Ecologistes en Acció, i altres col·lectius com la Plataforma Docent d'Aragó, Monegres No Es Ven, i ciutadans a títol particular. El principal objectiu de la plataforma, segons va explicar un dels seus portaveus, José Luis Martínez, en la presentació davant els mitjans de comunicació que va tenir lloc al Palau Montcada de Fraga, «és fer tota la pressió possible per frenar un projecte que és una bogeria, que planteja molts dubtes i que pot tenir afeccions de tota mena per a la nostra terra».

Els integrants de la plataforma s'oposen a la instal·lació d'aquest gran parc dedicat a l'oci, per diverses raons de caràcter mediambiental, econòmic, social, laboral, polític i d'equilibri territorial. José Luis Martínez les va anar desgranant, una a una, destacant que «el model Las Vegas no és el que desitgem per al territori, ja que es basa en el malbaratament de recursos i d'energia. No generarà riquesa, ja que els llocs de treball que es creïn es basen en salaris miserables i sense cap garantia per als treballadors». També va exposar raons de caràcter ètic i social, «pel perill que suposa un projecte que provocarà l'arribada del crim organitzat, associat a la prostitució, al tràfic de blanques i al blanqueig de diners. Aquest model social preocupa les famílies dels Monegres. Per no parlar del poder polític que tenen els casinos, un grup de pressió que pot posar en perill la democràcia i el seu marc jurídic a l'Aragó». També preocupa l'equilibri territorial, «ja que focalitzar tota la inversió en una comarca, suposarà un gran desequilibri amb les altres».

L'oposició a GRAN SCALA es basarà en una recollida de firmes que s'iniciarà pròximament i «a forçar el debat a tots els nivells, però sobretot a les comarques, que són les més desinformades, i en una mobilització constant similar a la que hi va haver contra el transvasament de l'Ebre». José Luis Martínez va assegurar que «anem guanyant força, perquè en els sectors que recolzen el projecte, hi ha persones que no hi estan d'acord. Anem a incidir en aquestes esquerdes i no anem a parar fins que es paralitzi el projecte, utilitzant totes les nostres armes, a Aragó, a Madrid i a Brussel·les». Una de les principals línies de pressió es dirigirà «als possibles inversors del projecte, els quals intentarem convèncer perquè se'n vagin a invertir a un altre lloc, igual que ha passat a França, Itàlia, Emirats Àrabs o Anglaterra. Aquest no és un projecte nou, ni cap panacea, sinó que ve rebotat d'altres països que no l'han volgut en la seva terra».

José Luis Martínez va denunciar també la falta de transparència i l'obscurantisme que envolta «un projecte gegantí, que rep tot el suport econòmic del Govern d'Aragó, ja que es gastaran milions d'euros en infraestructures sense cap garantia, i que provocarà que es vulneri la llei». Segons el portaveu de la plataforma, «en aquest projecte hi ha molts diners en joc, i molts polítics en la seva recta final que potser es juguen una bona jubilació».

Stop Gran Scala es presentarà el pròxim 7 de febrer a Saragossa.

El complex tindrà una llei específica i obligarà a retocar la del Joc

El Govern d'Aragó enviarà a les Corts un projecte de llei específica per regular la instal·lació de Gran Scala i proposarà una reforma de la Llei del Joc. Aquesta última serà l'única normativa vigent que serà modificada per facilitar la implantació del projecte. No obstant això, la Llei d'Urbanisme ja va ser reformada fa mes i mig amb un decret legislatiu que després va convalidar la Cambra i que en les pròximes setmanes serà tramitat com a llei.

Tècnics de diversos departaments del Govern porten temps treballant en la preparació d'aquestes reformes. Declararà la supramunicipalidad de Gran Scala, amb la qual cosa la DGA assumirà la gestió administrativa del projecte. Aquesta fórmula també agilita els processos d'expropiació de terrenys.

La reforma bàsica de la Llei del Joc consistirà a modificar el precepte que limita el parc de casinos estables a un per província. A Osca opera el de Panticosa, i el projecte de Gran Scala inclou 32 hotels-casino. Queda per veure si el retoc d'aquesta normativa inclou modificacions en el règim tributari del joc.

El fet que el govern d'Iglesias estigui disposat a redissenyar el marc jurídic autonòmic, a mida dels interessos del grup d'inversors, modificant o derogant la normativa vigent, basada en l'interès general i de la ciutadania, és una de les argumentacions que preocupa la Plataforma Stop Gran Scala.

LO CRESOL

La mosca incoherent

Que aixequi la mà qui mai s'hagi vist empipat per una mosca.

I és que n'hi ha que intenten enganxar-se al teu nas una vegada i una altra, encara que altres escullin les més petites i indefenses. Qui sap com pensa una mosca?, si de cas pensa en alguna cosa i no es mou per una mena d'instintiu ressort antisistema.

De vegades, quan les veus agrupades, penses que són éssers sociables i altruistes, però poc després observes com es donen l'esquena, fins i tot es trepitgen unes i altres. Sovint, de manera imprevista, una aixeca el vol i les seves companyes, i les més entusiastes, surten disparades, confuses, esglaiades, esvalotades, enmig d'un remolí de tots els diables; però a la mosca, a la gran MOSCA, ha de semblar-li que totes segueixen el seu vol i s'envaneix, frega les seves ales satisfeta, convençuda dels seus dots de guru redemptora.

M'afligeix pensar que la mosca és un ésser que viu contínuament amargat per la seva peculiar forma de vida, sempre a la defensiva i en lluita constant contra el món que l'envolta. Un ésser gris i pelut, en contínua recerca de l'afecte dels altres. És probable que per moguda per la ràbia i la set de venjança, tendeixi a embrutar els seus veïns, i només gaudeix de la vida quan ho emmerda tot.

No, no vull convertir-me en una mosca per tractar d'entendre el seu comportament. Encara que, pensant-ho bé, crec poder afirmar que la mosca no és un ésser incoherent: el veritablement incoherent és tractar de comprendre-la i voler veure en ella quelcom més enllà que una simple i esgotadora mosca.

Silvestre Hernàndez

Fraga rebutja una carta de l'alcalde d'Almacelles per estar escrita en català

Ibarz considera aquesta reacció «desmesurada» i Moret vol textos bilingües

■ **Redacció**

José Luis Moret, alcalde de Fraga

Segons va informar el *diari Segre*, una carta de l'Ajuntament d'Almacelles al de Fraga s'ha convertit en objecte de polèmica lingüística entre aquests dos municipis.

El passat 14 de gener, el consistori d'Almacelles va comunicar la incorporació al seu padró municipal d'una veïna procedent de la capital del Baix Cinca al consistori fragatí, perquè aquest pogués tramitar la baixa d'aquesta dona en el seu registre d'habitants. Es tracta d'un tràmit habitual entre administracions locals de tota Espanya, només que en aquest cas la missiva estava escrita en català. L'Ajuntament de Fraga la va tornar al remitent el 18 de gener, juntament amb una breu nota que feia referència a la normativa estatal que exigeix als ens locals utilitzar en els seus procediments administratius les llengües oficials de cada comunitat autònoma.

La nota, firmada per l'alcalde, José Luís Moret (PP) i dirigida a l'Ajuntament de «Almacellas», únicament comunica al consistori del Segrià la devolució de la carta «en l'aplicació de l'article 36 de la llei 30/92 de 26 de novembre». L'esmentat article estableix que, en les administracions locals, «l'ús de la llengua s'ajusta en el que està previst a la legislació autonòmica corresponent.

L'alcalde d'Almacelles, Josep Ibarz (CiU), va qualificar de «desmesurada» la resposta del consistori de Fraga. Ibarz va tornar a enviar ahir mateix la notificació en català a l'ajuntament aragonès, juntament amb una carta en què afirma que en els últims cinc anys «hem enviat diferents documents al seu consistori en català o bilingües i mai havíem tingut problemes».

Moret, per la seva part, va explicar que respecta el català i va corroborar que és una llengua «d'ús comú» a Fraga. No obstant, va indicar que en les comunicacions amb l'ajuntament «sol·licitem als que es dirigeixen a nosaltres en català que també ens remetin el text traduït al castellà en consideració amb els membres que no parlen el català».

JUGADORS DEL BARÇA ANIMEN ELS ESTUDIANTS DE CATALÀ DE L'IES «SENDER» DE FRAGA

El Departament de Català de l'IES «R. J. Sender» de Fraga ha engegat una peculiar iniciativa amb l'objectiu de motivar l'alumnat a valorar l'estudi de l'assignatura de català. Per això, es van remetre una sèrie de cartes a tots els jugadors catalanoparlants del Futbol Club Barcelona explicant que a la Franja aquesta assignatura s'imparteix de manera voluntària i que era important que els alumnes prenguessin consciència de la importància de l'aprenentatge d'aquesta llengua, no solament per la seva dimensió utilitària, sinó també per raons socials i culturals, de fidelitat al nostre poble i als nostres avantpassats. A més, se'ls demanava que els adrecessin dedicatòries personalitzades convidant els alumnes a tenir present l'assignatura de llengua catalana, ja que, tal com s'explicava a la carta enviada pel professorat de català de l'IES «R. J. Sender», els jugadors de futbol i les seves opinions marquen models a seguir en els adolescents. La resposta del conjunt dels jugadors va ser immediata. Xavi i Bojan van enviar cartes personalitzades amb foto inclosa i la resta (Víctor Valdés, Jorquera, Crossas, Puyol, Xavi i Oleguer) van signar i escriure la dedicatòria sobre el pòster oficial de la temporada 07-08. Els responsables de la iniciativa estan estudiant ampliar la campanya a altres equips, disciplines esportives i altres tipus d'activitats: teatre, cinema, música, etc.

Pep Labat

Visita de l'autora de *L'estiu de l'Anglès* al Palau Moncada de Fraga

Carmen contra Carmen

■ **Felip Berenguer**

La trobada de l'escriptora mallorquina Carme Riera amb les dones de l'Escola d'Adults i diversos grups de lectura de les biblioteques de Fraga al Palau Moncada, dins de les activitats que organitza el Projecte d'Animació Cultural «Jesús Moncada» es va convertir en un encisador i lúcid diàleg entre dues «Carmes» l'escriptora i la seua presentadora i: conductora del col·loqui, la professora Carme Messeguer.

Amb les seues hàbils i preparades preguntes envers l'obra i la trajectòria creativa i intel·lectual de Carme Riera, Carme Messeguer va aconseguir treure el costat més humà i entranyable de l'escriptora i els temes fluïen amb aparent desordre però amb permanent i creixent interès: el paper de la maternitat en la vida de la invitada, els problemes que ha tingut per a la (no) adaptació al cinema de les seues obres; anècdotes dels escriptors catalans a la Fira de Frankfurt, i sobretot, la llengua i la seua escriptura. «La meua llengua és el català i em costa expressar-me literàriament en cap altra. Les traduccions al castellà les faig jo mateixa i, de vegades, he hagut de suprimir algunes descripcions d'atmosferes íntimes i relacionades amb la natura que les envoltava, perquè desconeixia els terminis precisos en eixa llengua».

MÀRIO SASOT

Carme Riera durant la presentació al Palau Moncada

També explicà el seu canvi de registre del seu mallorquí al català estandar quan va anar a viure a Barcelona. «Les dones al mercat m'escoltaven com si fora un mono de fira».

Preguntada per una de les assistents a l'acte sobre la forma d'interessar els joves lectors en la poesia (ella és catedràtica d'Universitat especialitzada en Poesia Contemporània) aconsellà la lectura, inicialment de poetes més senzills i comprensibles, posant com exemple a Jaime Gil de Biedma o a J.Agustin Goitisolo», i recità de memòria alguns dels seus versos més coneguts.

Carme Riera va estar també el mateix dia a l'IES Sender, on parlà amb els alumnes de Català de Batxillerat d'aquest centres i de l'IES Baix Cinca sobre la seua obra *L'estiu de l'anglès*.

ESTAMPES RIBERENQUES

Estampes Naturals: *Accipiter gentiles*

■ **Francisco Copons**

L'*Accipiter gentiles* –'duguet favat' en el català de Mequinensa, 'astor' o 'falcó perdiguer' en el català general i *azor* en el castellà no menys general– és, amb diferència, l'ocell rapinyaire més freqüent entre totes les espècies de grans moixons que podem trobar encara ara en els paisatges del terme del Poble. D'acord amb els coneguts investigadors naturalistes Adolfo Aragües i Javier Lucientes (i em consta que, de moixons, tots dos en saben molt), l'*azor* és un rapinyaire prou escàs a l'Aragó. Per posar un cas prou il·lustratiu a propòsit de la raresa d'aquesta espècie ornitòloga a les nostres terres, l'amic saidinès Jaume Seuma –bon coneixedor de la natura dels Monegres i del Baix Cinca–, xifra només en cinc les parelles que crien, ara per ara, als Monegres.

El discret seguiment que de les nombroses i diverses espècies de moixons que des de fa bastants anys vaig fent al llarg i ample del terme de Mequinensa em permet ara escriure que si bé fa uns deu anys enrere eren tres les parelles de duguet favat que niaven al nostre terme ara, en els últims anys, ja en són quatre, per a orgull de tots nantres, les parelles d'aquest moixó que hi fan lo niu. Crec que la nova parella observada de l'*Accipiter gentiles* és resultat o bé del creixement natural o bé ens ha arribat expulsada d'altres àrees més inhòspites que no pas la nostra, ja que les nostres terres de fora vila, així com finalitza la temporada de caça es queden solitàries i tranquil·les. Tenim grans àrees en el terme municipal idònies per a què crie el duguet favat –i també per a l'altre rapinyaire 'favat': l'*Accipiter nisus*, en castellà general *gavilán*, 'esparver' en català general i 'esparver favat' en el català de Mequinensa; però d'aqueixa espècie ornitòloga ja en parlarem un altre dia.

En el nostre terme tenim grans barrancs sense camins d'accés ni terres de conreu, espais poblats de boscos de coníferes amb grans pins, cosa que, en conjunt, fan que siguen el lloc ideal per al duguet favat. Pel que fa a l'alimentació no hi ha gaires problemes perquè encara que en el terme de Mequinensa el conill no és prou abundós, hi ha gran presència de perdius i turcatxos (*Columna palumbus*), base de l'alimentació d'aquest gran moixó, alimentació que amplia en època de cria amb la captura d'exemplars jóvens d'ocells de dimensions mitjanes que troba als límits del bosc. Són moixons com ara el gatxo (*Garrulus glandarius*), la merla (*Turdus merula*), la putput (*Upupa epops*), la griva (*Turdus viscivorus*), el capcers gros (*Lanius excubitor*), etc. En resum, els nostres boscos presenten, avui per avui, una bona salut i està en les nostres mans saber com tenir-ne cura i com conservar-los.

En les àrees de què parlo, potser, la cosa més negativa i aterradora és la possibilitat d'un foc devastador, cosa que esperem que no passo tot i la persistent sequera que castiga des de fa massa anys les nostres terres.

Joan Rovira Marsal

«A la Llitera encara desconeixem bona part

Joan Rovira Marsal va nàixer a Barcelona però viu entre Lleida i el Torricó (la Llitera), població de la que és originària part de la seua família. Els seus interessos i passions l'han portat a especialitzar-se en arqueologia, prehistòria i etnologia, camps sobre els quals ha realitzat diverses investigacions a la Llitera i que ha publicat en nombroses revistes acadèmiques i divulgatives. És, a més, un dels principals animadors culturals de la comarca de la Llitera, tant com a membre de l'equip de redacció de la revista local *Temps de Parlar,* com amb la seua tasca com a organitzador de rutes guiades per a conèixer la Llitera. Per tot plegat va ser escollir per votació popular 'Lliterà d'Honor' l'any 2005. Darrerament ha estat coordinador d'una guia sobre la Llitera (Prames, col·lecció *Rutas CAI por Aragón*) editada el 2006, i coordina el volum sobre La Llitera promogut per la Diputació General d'Aragó dins de la col·lecció «Territorio», que s'editarà durant el 2008.

Pregunta. Et dediques des de fa molts anys a l'activisme cultural però sense adscriure't a cap col·lectiu ni associació concreta, no?

Resposta. És cert. Jo no he format part de gaires col·lectius però he col·laborat amb quasi tots els que hi ha hagut. Ja quan van fer el Seminari de Cultura Lliterana, l'any 1978, em van demanar de fer-hi algunes conferències; quan va eixir la revista *Desperta Ferro!* hi vaig escriure articles sobre prehistòria i ceràmica tradicional; a la revista de Tamarit, *La Voz de La Litera*, també hi vaig fer algunes col·laboracions. Però sempre són coses molt puntuals, sobre història, o sobre etnologia... També a *La Rambla* d'Albelda i a *Lo nostre Lloc* del Campell. Per un altre costat, ací a la Llitera no han sorgit associacions ciutadanes de caire cultural amb voluntat de perdurar. No han tingut continuïtat.

P. El teu interès per l'estudi de la prehistòria de la Llitera d'on prové?

R. Vaig estudiar arqueologia a través d'uns cursos que feia el Museu Arqueològic de Barcelona. Allà vaig conèixer Vicenç Baldellou, qui després va ser director del museu d'Osca, i que va ser qui va realitzar excavacions al jaciment d'Olriols. Durant la primera campanya d'excavacions tot l'equip es va a quedar a dormir a casa dels meus iaios, ací al Torricó. És un jaciment molt important, de l'època del bronze, amb estrats d'ocupació ibera i que acaba a l'època romana.

P. Pensava que els jaciments més importants de la comarca eren els Castellassos i la Vispesa.

R. No, potser Olriols és més important. Als Castellassos el que hi ha és una mica de tot, del bronze, ibèric, romà, musulmà i medieval cristià. És molt rellevant per això, però no s'ha excavat. La Vispesa és un conjunt ibèric i romà important pel seu bon estat de conservació, i perquè hi va eixir una estela, potser funerària, que és el monument ibèric més important trobat al territori ilerget, una peça de primera magnitud.

P. I què hauria de passar per a que totes aquestes coses es poguessen estudiar i fer públiques?

R. El que passa és que en els darrers anys hi ha hagut un canvi en el món de l'arqueologia. Fa anys eren les universitats o els museus els que mostraven el seu interès per anar als llocs a fer excavacions, que es feien en caps de setmana, per vacances. Avui en dia si volem que es facen excavacions qui ha d'estirar del fil són los mateixos ajuntaments, les institucions locals o comarcals. Si hem d'esperar que vinguen de fora no es farà res mai.

P. Jo no sé si les institucions locals ho tenen gaire clar, no?

R. Per desgràcia hi ha poca consciència. S'hauria de tindre en compte que tot això és també part de la història de la nostra gent, que forma part del nostre patrimoni material i cultural, que són coses relatives a la gent que va viure al nostre territori i que, vulguem o no, han tingut influència en la nostra manera de ser i de fer. I això no s'acaba d'assimilar.

> «A la Llitera no han sortit associacions culturals amb voluntat de perdurar»

P. Potser caldria alguna associació ciutadana que impulsés una mica l'interès per estes coses?

R. Associacions? Molt bé, però... on són? Jo no en veig cap, ací, a la Llitera d'aquest tipus A més, al meu entendre, haurien de ser associacions connectades amb les institucions pertinents, amb la DGA, amb les universitats o amb qui sigue, per tal de garantir que les coses es faran bé. Jo veig molt poc moviment en este sentit. Los ajuntaments, i ara també la mateixa Comarca, no s'interessen gaire per estos temes

: del nostre patrimoni natural i arqueològic»

perquè sempre tenen altres prioritats més urgents. Per un altre costat, tenim dos Instituts [d'ensenyament secundari], i és una llàstima haver de dir que des d'allà tampoc no s'ha fet gran cosa. En tots estos anys ningú no s'ha interessat per la història de la nostra comarca. Ni a Tamarit ni a Binèfar. Si des dels Instituts, que són centres de difusió de la cultura, tampoc no s'hi interessen ni estimulen els alumnes… qui ho farà?

P. Ací a la Llitera, a vegades, algunes publicacions han volgut recollir tradicions i històries locals però escrites en un llenguatge atípic. Com ho veus?

R. Haig de dir que a jo també em va ocórrer això, quan a finals dels anys 70 ací al Torricó féiem una revista que es deia *La Veu del Lloc*, que la féiem tota ciclostilada com era propi de l'època, on jo hi tenia una pàgina a cada número on escrivia coses d'història local. I la intentava escriure tal com parlem al Torricó, i bueno, vaig empesar així i… a poc a poc me'n vaig adonar que cada vegada era més incoherent, que anava en contra de tota lògica… Sí que hi ha paraules d'ací que les pots escriure en castellà i altres en català, però clar, lo que no pots és ficar-hi mitges tintes, perquè et trobes que ja hi ha unes normes i que tu te'n vols inventar unes altres. Al final vaig arribar a la conclusió que una cosa és la llengua normativa i una altra cosa la llengua col·loquial. I quan escrius, sobretot d'història o cultura, ho has de fer amb rigor..

P. Actualment formes part de l'equip de redacció de *Temps de Parlar*, la revista que edita l'ajuntament del Torricó. Podries descriure-la?

R. A *Temps de Parlar* hi sóc des dels inicis, des del 1996. La idea va eixir des de la regidoria de Cultura de l'Ajuntament, i la major part de l'equip que la vam fundar encara hi som. La fem entre 5 persones. Quan va començar era bimestral, però després la vam passar a trimestral perquè donava massa feina. La veritat és que n'estem prou contents, per a un lloc que no arriba als 1.500 habitants és una revista prou digna. Tot i que no es pot acontentar tothom, evidentment. Inclou informació sobre l'activitat de l'ajuntament, sobre el que fan les associacions locals, la marxa del lloc, episodis d'història local i algunes col·laboracions externes.

P. Perdona, però tinc la impressió que *Temps de Parlar* abans portava més articles en català que no pas ara. Ara ho feu quasi tot en castellà.

R. Sí, però no perquè no li'n vulguem posar, el que passa és que normalment hi ha poques col·laboracions externes, i això es nota. En la primera època teníem articles de gent que escrivia en català, com de la Júlia Laforga, o Montse Ballesta… La revista va deixar molt clar des del primer dia que ací no s'admetien terceres vies, havien de ser en castellà o en català normatius. Inclús hi va haver una col·laboració de Francho Nagore en aragonès normatiu. Res de llengües inventades. I és cert que això al principi mos va portar alguna complicació amb alguns sectors minoritaris però sorollosos, però ràpidament vam veure que la major part de la gent ho entenia perfectament.

P. Una de les activitats per les que més se't coneix a la Llitera és per les excursions guiades que organitzes per la comarca. D'on va eixir la iniciativa?

R. Ara fa uns anys em van vindre a veure els de l'AMPA de l'Institut de Tamarit per a veure si podíem fer una excursió amb els nens per la comarca, i que jo els fes de guia. La vam fer i vam disfrutar molt. Així que vam pensar que potser es podria fer el mateix amb la gent del lloc, i ara fa set anys vam començar… Fem dos excursions cada any, temàtiques, i anem a veure coses de patrimoni, de natura, gastronomia, etc.

> «Vaig començar a esciure tal com parlem, però me'n vaig adonar que anava en contra de tota lògica»

P. Els assistents a les rutes guiades són només gent del Torricó?

R. La majoria. No diré que siguen sempre els mateixos, però hi ha un nucli que sempre ve. Alguna vegada hem arribat a ser 70 persones i hem hagut de llogar dos autocars. Normalment som una quarantena. I la gent ho aprecia molt, eh, després ho comenta i fa propaganda entre els seus amics i familiars.

P. Al teu entendre, quines són les coses que no s'haurien de perdre els lectors de *Temps de Franja*, si decideixen visitar la Llitera?

R. Mira, pel que fa al patrimoni natural, crec que cal veure lo barranc de Gavasa, on part de la flora que hi ha és gairebé d'alta muntanya, de bastant més al nord; així com lo congost de Camporrells, que és lo congost més meridional de les serres exteriors prepirinenques. També és molt interessant tota la serra de les Gesses, que està declarada zona LIC per la Unió Europea. També els pobles de la part alta i el mudèjar de Peralta.

P. Les Gesses… la gent que hi viu les odia perquè és la part més pobra del terme.

R. Sí, però la flora, la vegetació és molt interessant, és totalment diferent del bosc típic de carrasques de la zona. Quasi no hi ha terra, només hi ha ges… guixos, i les espècies que s'hi han adaptat són realment curioses. I el més interessant són les formacions geològiques que s'hi han originat al damunt, sobretot a la zona del Campell, on hi ha un procés de dissolució kàrstica en diferents estadis, hi ha dolines que es comencen a formar, unes altres que ja estan fetes, unes que tenen un diàmetre de tres metres, altres que són enormes, altres que ja s'han desplomat, i algunes amb galeries transitables… I a les Gesses també és interessant la llacuna temporal de l'estany de Queraltó, al nord de Tamarit.

P. I quines altres coses recomanaries?

R. Pel que fa a patrimoni arquitectònic i cultural, l'església parroquial de Tamarit és Bé històric artístic des de l'any 1931 i és un monument prou rellevant. També la parroquial de Peralta, inclosa dins el Mudèjar Aragonès, Patrimoni Mundial, una petita meravella per les seves decoracions interiors en ges. I també el santuari de Sant Josep de Calassanç, a Peralta, que s'inicia com a construcció en el barroc però l'acaben al segle XX amb un estil classicista, i on hi ha un museu que quasi ningú coneix però que és molt important, amb obres pictòriques, orfebreria religiosa, etc. És petit però molt interessant. A més enguany és un bon moment per a visitar-lo perquè es commemora el 450 aniversari de la mort del Sant.

Josep Espluga

DESPERTA FERRO

1808. Montserrat

Aquest any es commemora el dos-cents aniversari de la famosa Guerra del Francès o de la Independència. Es faran celebracions de tota mena: unes en un sentit patriòtic i, potser, bastant ranci i d'altres en un sentit més obert i lliberal. Fa cent anys l'historiador Santiago Vidiella i el grup que publicava el *Boletín de Historia y Geografía del Bajo Aragón* ho van celebrar publicant un número molt interessant i dedicat per complet a recopilar històries i notícies sobre aquest esdeveniment.

Algú, al veure el títol, haurà pogut pensar que els vaig a parlar sobre el monestir o sobre la Mare de Déu de Montserrat, però no és la meva intenció, sinó que els parlaré de Pantaleó Montserrat i Navarro, nascut a Maella l'any 1807 i que va morí l'any 1870. D'aquest aniversari ningú n'ha parlat. Aquest personatge, entre d'altres, l'any 1861 va ser nomenat bisbe de Badajoz i l'any 1864 de Barcelona. Va fer coses molt interessants, com instituir les festes de la Mercè i la seva actitud respecte al còlera de Barcelona del 1865 fou premiada per l'ajuntament i per l'estat.

La família Montserrat pervenia de la Torre del Comte i el iaio del bisbe Pantaleó va lluitar d'una manera heròica contra els francesos. Quan aquests van entrar a la població, vilment, el van assassinar juntament amb la seva dona.

La millor manera de commemorar aquests fets, igual com van fer Vidiella i els seus amics, és recopilar les històries que van passar durant aquesta guerra. La periodista Concha Montserrat, filla de la Torre, és actualment una de les descendents directes d'aquesta família i crec que ens podria explicar coses molt sucoses.

Joaquim Montclús

El Nadal a un poble de muntanya

Glòria Francino

Representació del grup de Teatre la Baldufa

Els pobles de muntanya a l'hivern són plens de tranquil·litat, de solitud, de fred i de llum. Ben mirat, els moments de sol, que han estat notables aquests dies, si n'exceptuem un de neu i aigua, i l'altre de pluja suau, permeten gaudir del paisatge i dels llocs arrecerats, on els raigs de sol acaronen la pell amb una tebior molt saludable, que permet als pocs habitants dels pobles pirinencs trobar-se una estona per fer petar la xerrada.

Això és el que passa a Sopeira com a qualsevol altre poble que no arriba als setanta habitants. No obstant la poca població, les feines quotidianes continuen sense interrupcions: cuidar els animals, collir escarola i espinacs, fer el menjar, plegar olives, repartir el correu, fer foc…

I enmig de tot això, arriben els dies de Nadal, en els quals, sovint, les cases s'omplen de gent i regals. Aquest any els Reis d'Orient van arribar molt aviat a Sopeira, sembla que no havien calculat ben bé el temps. Amb aquest motiu tot el poble es reuneix a una església nova, que serveix de local multiusos, on, a més a més de repartir els regals els Reis, s'hi fa una obra de teatre; altres anys ha estat l'espectacle d'algun mag.

El dissabte 22 de desembre el grup Teatre de Butxaca va representar l'obra *Vet aquí una vegada…*, escrita per Jaume Jovells i interpretada per Joan Besora, Carles Crespo i en els efectes sonors, Jaume Barranco. Aquest espectacle farcit de rondalles, contes i faules presenta una escenografia i una riquesa de joguines, personatges i animalons que encisen a xics i grans, tant pel seu format com pel seu contingut. Ja l'hivern passat ens van delectar amb uma botiga i un *tribol* de joguines, recordant refranys, cançonetes i dites pròpies de Nadal. Ho fa molt bé aquest grup anomenat-se Teatre de Butxaca rescatant la literatura popular i oral que recordaven amb facilitat els nostres avantpassats; de la mateixa manera que l'Artur Blasco amb el Grup d'Arcalís, recuperen cançons tradicionals d'arreu del Pirineu i altres indrets, i després ens poden oferir concerts com el d'aquest estiu, on tothom va escoltar lletres i melodies amb deler.

Transcorreguts els dies més assenyalats, els pobles xics, que no tenen comerç, es converteixen en un suspir de postal fotogràfica per als turistes que van de pas, i quan els llums dels fanals s'encenen, els pobles de pedra i teula, com és el cas de Sopeira, amb les seves ombres i siluetes, sempre m'ha semblat un quadre de Seurat, on només queda mirar cap al cel negre on parpellegen els estels.

Més de 6.000 persones a la Festa del Tocino d'Albelda

Redacció

El passat diumenge, 27 de gener, més de sis mil persones van participar a Albelda en la tradicional Festa del Tocino. L'èxit de l'esdeveniment va tornar a posar de manifest el motiu pel qual va ser declarat d'interès turístic d'Aragó.

Enguany és la XXI edició que aconsegueix congregar cada any milers de persones que vénen de València, Castelló, Barcelona, País Basc, Terol o Saragossa, a més de veïns de tota la Franja, i un autobús de la Casa d'Aragó de Tolosa.

La «gran jornada gastronòmica» es va iniciar a les vuit del matí amb 80 litres de xocolata i més d'un miler de magdalenes. Després va tenir lloc el ritual de la matança de trenta porcs, plat fort de l'esdeveniment, amb el mondongo. Després es va començar a rostir la seva carn en unes grans graelles, al voltant de 120 quilos de costelles, 100 quilos de cansalada viada i altres tants de llom que es van menjar amb pa untat amb all i oli de la terra.

Els membres de la Penya van cuinar també 200 quilos de costella trossejada, 50 quilos de cigrons, 50 d'espinacs, 50 de cebes, 400 de patates, 5 de tomàquet, dues ampolles de conyac i 50 quilos de carn magra.

La Fira d'Artesania va completar una altra edició d'aquesta popular festa.

Noves activitats als telecentres de la Llitera

Redacció

La Diputació Provincial d'Osca, la Comarca de la Llitera i l'Ajuntament de Sant Esteve col·laboren en noves activitats de dinamització dels telecentres de la Llitera. Aquestes experiències, que tenen a Sant Esteve com població pilot, pretenen endinsar als adults en l'ús de les noves tecnologies. Dilluns passat dia 21 van començar cursos gratuïts d'iniciació a la informàtica i a Internet i al correu electrònic. En concret, l'oferta formativa s'ha tancat amb dos grups de matí i tarda amb la participació de nou persones a cadascun d'ells. La presència d'un agent TIC de proximitat a la Llitera s'ha concretat també amb una sèrie de jornades de formació en diferents poblacions de la Comarca que han comptat amb una elevada assistència. L'objectiu que es planteja aquest projecte és el d'aconseguir una dinamització dels telecentres que existeixen a la Llitera i afavorir la incorporació de les noves tecnologies de la informació i de la comunicació entre les persones adultes.

Fi de les obres del nou accés entre Tamarit i Sant Esteve

Redacció

Tamarit i Sant Esteve tenen una nova comunicació viària realitzada pel departament de Cooperació i Obres de la Diputació d'Osca, una inversió de 247.687 euros. El traçat conviu travessa el Canal d'Aragó i Catalunya a través d'un pont que s'ha aixecat a deu metres sobre el barranc. La carretera té el seu origen a la A-140 i finalitza a la zona coneguda com a 'Olrriols' per donar també servei al Polígon Industrial de Tamarit i a l'abocador comarcal, així com les concentracions agropecuàries instal·lades en aquesta zona. Per a l'alcalde de Tamarit i diputat provincial, Francisco Mateo, «aquesta obra trenca la barrera de comunicació interna entre els dos municipis». Mateo es va referir a les obres com «un altre nou avanç en l'articulació del territori que fa que en el nostre dia a dia siga més fàcil la mobilitat entre poblacions que compartim serveis». Per la seua banda, l'alcalde de Sant Esteve, Fernando Sabés, va ressaltar la importància de la col·laboració que existeix entre el consistori i la Diputació Provincial, «sense la qual, ajuntaments com el nostre no podrien desenvolupar infraestructures d'aquesta envergadura».

TOT ENSENYANT LES DENTS

Guerracivilisme

Ramon Sistac

No, no em referisc al tema, tan absurdament polèmic, de l'anomenada «memòria històrica». De la mateixa manera que la història ha de seguir el seu curs, la Història, com a ciència i com a expressió de la memòria col·lectiva, també; i tots plegats tenim no solament el dret sinó també el deure de conèixer el nostre passat, per incòmode que ens puga resultar. No van per aquí les coses. Tampoc no voldria pas parlar, si més no ara, del terrorisme internacional (conegut abusivament com a *islàmic*; en un intent de demonitzar una tercera part de la humanitat). Al marge que no m'empasso la informació canònica sobre el tema (continuo pensant que el malvat Ben Laden és un mamarratxo; com va dir no recordo qui, es pareix massa a Fumanxú per a ser de veritat), al capdavall és un problema no tant d'una gran controvèrsia social com de policia i, en última instància, de política internacional preventiva: en conseqüència, forma part d'un altre debat. Allò que m'interessa ara és reflexionar sobre el *caïnisme* (i aviat *canibalisme*) que domina la nostra vida pública, l'esperit constant de guerra civil verbal de què fa ostentació la nostra classe dirigent i que, de mica en mica, va amerant diverses capes de la societat.

No hi ha bons ni dolents, però potser sí que n'hi ha uns de més bons que uns altres. O encara, amb més precisió, ho direm en negatiu: n'hi ha uns de més dolents, sense que això presupose pas la bondat dels altres. I la dreta espanyola, d'ençà que es va forjar al segle XIX amb la Guerra del Francès i el carlisme, ha estat i és especialment agressiva, violenta i, quan li ha convingut, sanguinària. Per tradició. I les tradicions no s'han de deixar mai perdre. Però l'esquerra tampoc no li ha anat gaire a la saga. Actualment no hi ha violència física –ep! a nivell polític–, o és molt residual a les Espanyes, perquè la sublimem mirant pel·lícules i serials, però hi ha una escalada verbal que em preocupa enormement. I, siga o no conseqüència d'això, hi ha un retrocés de les llibertats públiques. Ara amb un govern progressista, es continua perseguint periodistes, tancant periòdics, prohibint partits polítics i passant-se pel *forro* les decisions de parlaments legítimament constituïts després de molts esforços. I el que és més greu: tot plegat, seguint iniciatives del poder judicial. Clar, que a la resta d'Europa les coses no semblen anar millor. I això sí que és nou. I terrible. Confesso que he sentit una gran vergonya aliena quan he vist l'espectacle penós del parlament italià celebrant la caiguda de Prodi. O veient el xou mediàtic Sarkozy-Bruni, fet exclusivament amb la intenció d'amagar la situació socialment explosiva que viu França. Quan veiem les imatges horribles del que passa a Kenya i a Iraq… quin paper de mitjancer pot jugar davant la resta del món la civilitzada Europa, artífex de l'exportació al món del sistema democràtic?

Europa es polaritza perillosament. Com durant els anys 20 i 30, quan van aparèixer les dictadures. La qüestió és: caminem cap a una altra guerra civil? (una *euroguerra* civil?). La gent entenimentada diu que no; perquè, a diferència dels anys 30, ara no hi ha gana i hi ha més cultura. Potser sí. És cert que, si la crisi no ens peta als morros i la misèria continua lligada a la marginalitat extrema, la gent va més aviat farta, i això és el principal indicador d'estabilitat social. Ara, la cultura… més estudis sí que hi ha, però més cultura no. La bona literatura és cada cop més minoritària, els índexs de lectura baixen, el teatre malviu, el cinema de qualitat –i, especialment l'europeu– es bat en retirada davant del de consum, les arts plàstiques esdevenen cada vegada més arts decoratives. De la gastronomia no cal parlar: la majoria s'alimenta de carn picada de dubtosa procedència i, una selecta minoria, presumeix de menjar insulses escumes de productes exòtics, amb noms ampul·losos increïblement llargs. Ja la pujarem dreta, la paret, ja!

Reflexions entorn de Gran Scala

■ **Josep San Martín Boncompte**

Presentació del Projecte Gran Scala

Des que fa unes setmanes es va despenjar la notícia que als Monegres s'està projectant la construcció d'una macro instal·lació destinada al joc, plena de parcs temàtics, d'hotels, de camps de golf, de casinos… i d'altres elements subsegüents i/o col·laterals, que no he parat de donar-hi tombs i més tombs.

Crec que les autoritats que ens governen, donen mostra de poca imaginació, de populisme barat, de cercar el vot fàcil, de governar donant l'esquena a la cohesió del territori, de no buscar amb les seves decisions un futur sostenible i engrescador de debò, de no respectar ni la conservació del medi, ni tan sols les lleis que ells mateixos han votat i decidit per equilibrar el territori.

Per què puc dir tot això? Veureu: el govern d'Aragó està impulsant o pretén impulsar dos grans projectes, un al nord i ara un altre al bell mig del territori. (Al sud, ja sabem que: «Teruel tampoco existe").

– **Al nord: ARAMON**. I què és això? Una societat de negoci de l'esquí, participada àmpliament per la pròpia DGA. I, sota el paraigua que dóna la participació del govern, l'empresa esta fent intervencions, especialment a les muntanyes dels Pirineus, que comprometen la conservació del medi i l'equilibri sostenible entre la utilització turística i les tasques tradicionals; la conservació del paisatge i l'equilibri mediambiental.

Hi ha hagut uns quants exemples d'aquesta actuació irresponsable a la zona d'Anayet, l'agressió salvatge a Espelunciecha, l'ampliació projectada de l'estació de Cerler cap a la zona de Castanesa i Montanui, etc…

Quins rèdits dóna ARAMON? Una especulació urbanística salvatge que està transformant el Pirineu sense tenir en compte ni els pronòstics de canvi climàtic, ni la viabilitat de les inversions en un futur a mig termini.

Quins són els resultats? Cap previsió de futur, irrecuperabilitat d'unes inversions que no crearan riquesa, que ompliran només algunes butxaques d'especuladors, faran malbé el territori i no el vertebraran, transformaran l'economia de les valls pirinenques en una economia exclusivament de serveis que acabarà liquidant la ramaderia i l'economia tradicional; es carregaran la riquesa paisatgística i la biodiversitat d'aquelles valls: pa per avui, pobresa per demà.

– **Als Monegres: GRAN SCALA**. I això que serà? Un enorme malbaratament de recursos, una especulació salvatge apadrinada i beneïda pel propi govern que està disposat fins i tot a canviar les lleis que ell mateix ha aprovat –la llei del joc, la de l'aigua…–. Així faran legal allò que és encara una entelèquia, una fal·làcia. És a dir, si no ho és, no us preocupeu, ho farem legal canviant les lleis que calgui. Bonic menyspreu per a la democràcia: construir la democràcia a mida d'uns interessos econòmics privats!

Arribat aquí no em puc estar de dir el que em comentava una bona amistat: «*Són capaços de fer una llei per canviar la realitat del país a toc de decret, i han estat incapaços, en trenta anys, de fer una llei que reconegui una realitat palpable com és la llei de llengües*». Han estat capaços d'incomplir un mandat constitucional i han relegat els drets d'una part de ciutadans i ciutadanes, que encara no hem vist reconeguts els nostres drets lingüístics. Però ara poden convertir-se en especuladors legislatius i afavorir foscos interessos econòmics; això sí, sota la capa ensucrada d'un populisme barat.

I tot això enganyant a la gent, manipulant l'opinió pública i amb els mitjans de comunicació que controlen com a aliats imprescindibles. Haurem de recordar ara la gran batalla contra el transvasament de l'Ebre que van encapçalar els governants actuals perquè havia de servir per a crear camps de golf i parcs temàtics al Llevant? On han quedat els raonaments que ens impedien transvasar una aigua que els nostres pagesos necessitaven per als seus conreus? Ara ja no cal que els nostres polítics s'esmercin a completar els endarrerits regs de Monegres perquè l'aigua amb què han omplert els pantans i han inundat molts pobles del Pirineu la faran servir per regar nous camps de golf i abastir parcs temàtics faraònics. Això sí, dins les fronteres d'Aragó!

Quins seran els resultats de tot plegat? Cap previsió de futur, irrecuperabilitat d'unes inversions que no crearan riquesa, que ompliran només algunes butxaques d'especuladors, faran malbé el territori i no el vertebraran, no augmentaran el nivell tecnològic ni crearan llocs de treball qualificats. També: pa per avui, pobresa per demà.

Algú dirà que els «pobres» inversors s'hi juguen molts diners. Però això és completament fals. Els inversors s'hi jugaran uns diners sempre i quan el govern –és a dir, nosaltres amb els nostres impostos– els paguem les infraestructures, les carreteres, el subministrament d'aigua… I, quan el benefici no serà prou lucratiu, ho deixaran córrer i adéu.

No és això, companyes i companys, no és això!

Que hi ha altres solucions, altres visions del creixement, de la vertebració del territori… i altres maneres de governar? Sens dubte.

Hauríem de tornar a cridar, i potser ho haurem de tornar a escriure en algun pamflet, allò de «*la imaginació al poder*». Patim uns governants amb la matèria grisa tan grisa, que són incapaços de pensar en un futur a mig termini (sembla que això no dóna prou vots). Uns governants que es diuen d'esquerra i no dubten a participar en els projectes més agressius pel

territori i més alienants per a la seva gent. Uns governants que no s'avergonyeixen, fins i tot, d'afavorir interessos econòmics obscurs i fàcilment mafiosos.

Escolteu polítics que governeu Aragó:

M'agradaria donar-vos algunes idees que tal vegada considerareu políticament incorrectes, però segur que portarien molta més riquesa, molta més vertebració del territori, molt més respecte al medi i a la gent que hi vivim, que les fantasiades que ens voleu encolomar.

– Que us semblaria la construcció d'una línia ferroviària que connectés Fraga i comarca amb Lleida on les previsions apunten a una àmplia xarxa de rodalies, a un eix transversal ferroviari, a l'alta velocitat, a un aeroport…? Com ens aniria a nivell de mobilitat sostenible? Com els aniria als nostres pagesos i industrials tenir a l'abast el tren per fer arribar les mercaderies directament des de casa a la xarxa Europea?

– I si potenciàveu el centre, en construcció, d'Alta Resolució –que ningú sap exactament què vol dir– enllaçant-lo amb l'Hospital Arnau de Vilanova de Lleida i no pas amb Barbastre, que ens queda molt més lluny?

– I si recolzàveu la proximitat de les obres d'art situades al Museu Diocesà de Lleida –que tants disbarats us han fet dir a gairebé tots els polítics aragonesos– perquè nosaltres preferim tenir-les a prop, en un lloc on les han mimat, i desitgem veure-les amb facilitat, abans que les regaleu a una entelèquia de museu situat a Barbastre?

– I si potenciàveu l'ús del sol i el vent –que aquí dels dos en som autosuficients– com a fonts d'energies renovables, segures, netes…?

– I si acabàveu els recs de Monegres enlloc d'especular amb l'aigua i el territori?

– I si donàveu un impuls a la indústria arrelada al territori que creï llocs de treball qualificats i faciliti que els nostres

joves s'emmirallin amb els joves emprenedors d'Europa, preocupats per la qualitat d'un treball creatiu, innovador, amb projecció de futur i no pas amb els «chicanos», treballadors explotats, servils, gens qualificats, culturalment empobrits, que poblen els hotels i casinos de «Las Vegas"?

– I si apostàveu per potenciar la realitat cultural i lingüística d'aquestes terres de La Franja i les connectàveu amb el referent històric que sempre ha estat Lleida, que s'està vertebrant com un pol important com a contrapès de Barcelona dins les terres de cultura catalana?

– I si us atrevíeu a pensar per vosaltres mateixos, polítics i polítiques d'Aragó, i us oblidàveu d'una vegada de conservar el lloc de privilegi que us atorga la disciplina de Partit i gosàveu plantar cara a uns dirigents mancats de tot sentit comú? (Perquè em nego a pensar que entre tots els polítics aragonesos no n'hi hagi cap més que els d'IU i els d'ALCIVI a Fraga, que tinguin una mica de sentit comú per veure el despropòsit on ens duen aquestes propostes del govern).

Penseu en el futur, polítics! Penseu-hi perquè les generacions futures us jutjaran i us passaran comptes. Però les generacions actuals no ens quedarem amb els braços creuats mentre veiem com destrosseu el nostre futur i el de les generacions que ens seguiran.

La **PLATAFORMA CÍVICA PER LA UNITAT DEL MUSEU DE LLEIDA**, formada per associacions i entitats culturals de Ponent, davant la carta remesa a les parròquies del Bisbat de Lleida, per part de l'administrador apostòlic de Lleida, Xavier Salinas, el passat 20 de desembre, i altres declaracions fetes a diferents mitjans de comunicació, manifestem:

• Que el no compliment dels decrets i mandats del Vaticà no està vinculat a l'existència del Consorci del Museu i, en concret, a la seva composició amb institucions públiques i civils –inclòs el Bisbat–, «topant» amb el dret civil i, concretament, amb la Llei de Patrimoni Cultural Català. Ben al contrari: el dret civil és el competencial i potestatiu en tot aquest assumpte i és el dret canònic el que hi està sotmès.

No calen «esforços» per executar els decrets eclesiàstics. El que s'haurà d'acatar és una sentència de la jurisdicció civil, l'única vàlida.

• Que el Consorci no ha «impedit» el compliment de la voluntat de Roma, sinó que tenint l'obligació d'acatar la legalitat vigent i de vetllar pels interessos de Lleida, no podrà mai accedir a les pretensions d'altres que menyscaben una solució justa i uns arguments ferms i legítims.

• Que titllar el litigi patrimonial d' «herència» amb una «dinàmica en marxa» és una vergonya. L'administrador del Bisbat de Lleida ha de ser responsable i compromès amb el seu propi bisbat, incloent la seva gent, el seu patrimoni, les seves causes i les seves lluites, encara que entrin en conflicte amb els seus propis interessos. Si no és així, la renúncia al seu càrrec com a responsable del Bisbat de Lleida hauria de ser immediata.

• Com a societat civil, ens sentim dolguts i preocupats per l'actitud ambigua de l'actual administrador apostòlic. D'una banda li recordem que, per al responsable del Bisbat de Lleida, «església» hauria de ser la diòcesi lleidatana, no la jerarquia vaticana. I d'altra banda, volem deixar constància que la «voluntat del Bisbat» és la del seu responsable, enfrontada amb la voluntat de l'església o de la diòcesi lleidatana, amb unes reivindicacions fermes i justes.

Lleida, 21 de gener de 2008

PLATAFORMA CÍVICA PER
LA UNITAT DEL MUSEU DE LLEIDA

Amics del Museu de Lleida – Amics de la Seu Vella de Lleida – Ateneu Popular de Ponent – Casal Jaume I de Fraga (ACPV) – Centre Excursionista de Lleida – Església Plural – Grup Cultural Garrigues – Patronat del Corpus de Lleida – Òmnium Cultural del Segrià – Orfeó Lleidatà – Res Non Verba – Tradicions i Costums – Unesco Lleida

Graus, centre del mercat de la trufa

Es treballa en la D.O., una llonja i un centre d'investigació

■ Javier Ortega

Paisatge de la Ribagorça

La trufa és un preciat i misteriós fong. Abans es buscava silvestre pels boscos però ara es conrea i és una alternativa seriosa a l'agricultura tradicional. L'anomenat «or negre» s'utilitza com a condiment gastronòmic de primer nivell. Aragó és una comunitat puntera en la producció de trufa, juntament amb Sòria, Castelló, València i Catalunya. A Sarrión (Terol) se celebra cada any en la primera quinzena de desembre la Fira Internacional de la Trufa, que marca l'inici de la campanya recol·lectora. En aquesta Fira hi ha expositors, degustacions i demostracions de recol·lecció amb gossos i senglars així com concursos culinaris. Altre lloc de referència és l'Estació de Mora de Rubielos, on hi ha mercat els dissabtes. La localitat oscense de Graus compta amb el mercat més antic d'Espanya, que funciona des dels anys 60. El bar de l'Hotel Lleida és, la nit dels dilluns, punt de trobada dels buscadors i compradors. Realitzen les transaccions de forma ritual, discreta i gairebé oculta per a la resta. L'Associació de Truficultors i Recol·lectors de Trufa d'Aragó, amb seu en Graus, compta amb 220 productors. La mitjana per soci oscil·la entre una i tres hectàrees dedicades al cultiu. L'Associació treballa per a aconseguir la Denominació d'Origen i la certificació de Trufa del Mercat de Graus, que englobaria les recol·lectades a la zona i les que es venen a la capital ribagorzana encara que estiguin agafades en altres províncies. També s'intenta crear una llonja setmanal a Graus. Així mateix, dintre dels efectes de la Expo 2008, està projectat en aquesta localitat un Centre d'Investigació i Promoció de la Truficultura i la Micologia.

La collita d'aquesta campanya, del 15 de novembre al 15 de març, serà «limitada» per l'escassesa de pluges, sobretot al setembre i octubre. Tot fa pensar que serà pitjor que la de l'any passat, que va ser bastant bona i amb exemplars grans. La quantitat disminuirà pel que és possible que augmenten els preus i arriben fins als mil euros el quilo. Els agricultors confien cada vegada més en les plantacions destinades a la trufa. A la provincai de Terol, per exemple, es conreen ja gairebé 4.000 hectàrees de trufa negra, la mitat del total nacional. A Osca hi ha unes 600 hectàrees, la majoria a la Ribargorça. És la comarca amb més hectàrees i més socis, que marca la pauta. La majoria, 450 hectàrees, corresponen a plantacions joves d'uns tres anys, la resta són de més de sis anys. La trufa ha deixat de ser un producte lliure i ara es conrea en determinats espais amb plantacions de roures, alzines, castanys. Els agricultors aposten cada vegada més per dedicar part de les seues terres a la trufa. Reben ajudes del Govern d'Aragó, destinades a la planta i el tancament, de les Diputacions, per al tancament i el reg, i del Ministeri d'Agricultura.

REUNIÓ DEL CONSELL CONSULTIU D'ALCALDES DE LA COMARCA DE LA LLITERA A TAMARIT

Reunió dels Consells d'Alcalde de la Llitera

Els 14 alcaldes de la Llitera es va reunir a Tamarit de Llitera per a analitzar la situació actual de la Comarca per abordar la proposta de pressupostos comarcals que s'hauran d'aprovar en les pròximes setmanes.

Un aspecte va quedar clar a la trobada, és que l'equip de Govern de la comarca acceptarà propostes de millora dels pressupostos, si és que es produeixen en els pròxims dies, tot i que aquests ja estan ratificats per la Comissió d'Hisenda, que és l'òrgan que els ha de dictaminar abans de portar-se a ple. La pròrroga actual dels pressupostos de 2007 no es vol allargar massa ja que es considera que no és bona per a a l'Institució.

Redacció

La Bressola de la Catalunya Nord: un model pedagògic en català

M.D. Gimeno

El passat 15 de desembre, dins de la Jornada celebrada a Calaceit del «Català a l'Ensenyament sense la llei de llengües?: Franja 2008/2009», Joan Pere Le Bihan, director de la Xarxa d'escoles catalanes La Bressola de Perpinyà i Catalunya Nord, va oferir una de les experiències més interessants dins del panorama d'ensenyar en català sense el suport d'un adequat marc legal.

La Bressola va néixer al 1976 en unes condicions molt difícils, animada per la convicció en la difusió de la llengua autòctona i la il·lusió en el projecte de recuperar el català en una zona on s'havia perdut la seua transmissió familiar. Als inicis, sense cap subvenció pública, es va haver de finançar amb les aportacions dels fundadors i amb els diners obtinguts de la venda de samarretes o d'altres productes en aplecs populars o de recitals de coneguts cantautors. La lluita ha estat llarga, entre manifestacions pels seus drets, una divisió interna de l'any 1981 i una vaga de fam de 1982 quan el Consell General es va negar a revisar la subvenció que tenia concedida. Poc després l'escola ha anat creixent, variant la recepció de subvencions en funció del color dels governs francesos, fins el 1995, un any clau en què es firma un conveni amb l'Estat francès, el qual accepta el català com a llengua vehicular i es compromet a fer-se càrrec dels sous dels mestres després de cinc anys de funcionament de cada Bressola.

Ara mateix la xarxa disposa de vuit centres: set escoles i un centre de Secundària, i és una escola reconeguda, que rep l'important suport dels Amics de la Bressola i les aportacions econòmiques de diverses institucions oficials com la Generalitat de Catalunya, diputacions i ajuntaments de l'àmbit catalanoparlant, i el Departament francès dels Pirineus Orientals i de la regió del Llenguadoc-Rosselló. Fruit d'esta fase d'expansió és l'augment de matrícula i la recent cerca de mestres per a les seues escoles maternals i primàries així com professors de secundària de diverses matèries, motivats per la immersió lingüística en català (per contactar: http://www.bressola.cat).

Si busquem comparacions, la situació a les aules i als carrers de la Franja és molt diferent en el moment actual a la de la Catalunya Nord. Però, posant-mos pessimistes, no resulta difícil imaginar-se un futur en què algun grup amb imaginació i ganes de lluita haurà de començar des de zero i des de fora del sistema públic a recuperar l'idioma autòcton perdut.

CRÒNIQUES TAGARINES

Pecats de refranyer

Esteve Betrià

Avui voldria esplaiar-me a partir d'algunes parèmies, ben vives al País Valencià però prou ignorades nord enllà de la ribera de l'Ebre, com ara la que diu –i que més d'una vegada havia sentit en boca de Ramon Barnils, periodista valencià nascut a Sant Cugat del Vallès– que 'Dels pecats del piu, Nostre Senyor se'n (en)riu', proverbi que les xiques valencianes més despertes completen afegint-hi: 'I els de la figa, ni se'ls mira'.

No cal dir que aquest refrany no el trobem en cap dels reculls paremiològics catalans a l'abast, ni tan sols en un amb un títol tan ambiciós i de publicació recent (1999) com és *Tots els refranys catalans* d'Anna Parés. N'és excepció l'obra de Maria Conca *Els refranys catalans* (s'havia de notar la valencianitat de l'autora) i l'extensa obra de Sebastià Farnés *Paremiologia catalana comparada*, encara que en aquest últim cas amb una errata (tipogràfica?) que fa incomprensible la parèmia: 'De pecat de pi, Déu se'n riu' (vol. VI, p. 970). Sebastià Farnés el pren de l'obra d'Estanislau Alberola i Manuel Peris *Refraner valencià. Col·lecció de refrans populars* editada el 1928 a València amb pròleg i correcció del pare Lluís Fullana Mira (potser la 'correcció' del pare Fullana estiga en l'origen de l'aparent errata tipogràfica que fa que 'piu' es convertisca en 'pi').

La gola és un altre dels pecats que sembla que comptar amb certa llicència de Nostre Senyor, si més nom en terres valencianes, si hem de fer cas del refrany 'Els pecats de la gola, Déu els perdona'. Aquest proverbi el trobem citat –ara sí– tant en el recull d'Anna Parés (p. 415 –IX, 1339–) com en el de Sebastià Farnés (vol. VI, p. 978), encara que sembla que les primeres documentacions d'aquest proverbi es localitzen en obres d'autors valencians: Carles Ros (1733), Joaquim Martí Gadea (1891) i Constantí Llombart i Josep Escrig (1887-1891). I en la del tortosí Ramon Vergés i Paulí, que en el seua coneguda obra *Espurnes de la llar. Costums i tradicions tortosines* (1909) escriu: «A diná feyen arrós á la marinesca en unes cassoles com á baciols. Minjeu que el pecat de gola Deu lo perdona.» Ja se sap que els tortosins, tot i la darrera batalla de l'Ebre, encara són mig valencians. I, si parlo de la valencianitat tortosina no és tan sols pensant en el bisbat dertosense, que també.

Malgrat que no es puga dir que un servidor tinga una acurada formació religiosa, vull dir catòlica, he estat batejat, he fet la primera comunió –i combregat més d'una vegada, encara que fa tant de temps que ni se'n recorda la tieta–, he rebut la confirmació de mans del senyor bisbe, vaig fer d'escolanet un parell d'anys, i he assistit als funerals catòlics dels pares, parents i alguns amics. I no m'he casat per l'Església perquè encara sóc fadrí (tornís, per ser més exacte, que diuen al Poble), però mai no se sap. Tot plegat em fa pensar que és més que possible que en alguns moments de la vida haja sabut quins eren, segons l'Església catòlica, els pecats, tant els capitals com els venials. Però ara ja no sé del cert si els pecats del piu –i els de la figa– o els de la gola són d'un tipus o d'un altre. Tampoc no em preocupa gaire, per no dir gens. A més de la meua escassa memòria per certs conceptes, mai no vaig veure clar, ni de xiquet, per què la luxúria –xalar amb carn vivent– o la gola –xalar amb carn cuita o adobada– fos pecar, és a dir cometre una falta contra la llei divina. Potser és que la gent de l'Ebre som mig valencians, o que els valencians encara són prou patxets.

Perpinyà, capital de la cultura catalana 2008

■ **Carme Messeguer**

Perpinyà ha agafat el relleu a Lleida com a Capital de la Cultura Catalana. L'eix temàtic de la nova culturalitat serà la pau i el pacifisme, a partir de la figura de l'Abat Oliba (abat de Ripoll i Cuixà, 1008), creador de les assemblees de «Pau i Treva», i es resseguiran les aportacions de personatges emblemàtics de la Catalunya més septentrional fins arribar a intel·lectuals contemporanis com Walter Benjamin o Pau Casals. A més, hi ha previstes fins a 600 activitats entre col·loquis, exposicions, concerts i espectacles.

L'agenda cultural s'articularà al voltant de tres fites, com seran la cerimònia d'obertura per la festa dels Reis; la festa major per Sant Joan, coincidint amb l'arrencada de la Flama del Canigó; i la clausura durant la Nit literària de Santa Llúcia. Entre els col·loquis que tindran lloc destaquem «Perpinyà, 1000 anys de cultura de la pau"; «Pau, pacifisme i pacificació» sobre els conflictes a Irlanda, País Basc i Palestina; i «L'(a)frontera)». Les exposicions abasten tots els camps de la creació, des de la pintura al còmic o la fotografia, amb figures lligades a aquest territori, com Maillol, Capa o Dalí o Capdeville; la retrospectiva «1000 anys d'art a la Catalunya del Nord"; i «El discòbol de Pascal Comelade», en què el músic galàctic explica els seus viatges i col·laboracions amb altres artistes a través de 60 objectes i les caràtules dels seus discos. Perpinyà acollirà també de manera especial la diada de Sant Jordi, la jornada «Recercat» o el «Dia internacional de les llengües maternes» que promou la Unesco.

La designació d'una Capital de la Cultura Catalana és impulsada per l'entitat homònima (www.ccc.cat) des de 1998 i avalada pel parlament de Catalunya (2004) amb l'objectiu de contribuir a ampliar la difusió de la llengua catalana, fomentar la cohesió dels territoris de cultura catalana i promocionar el municipi designat. Fins ara ho han estat Banyoles (2004), Esparraguera (2005), Amposta (2006) i Lleida (2007); Figueres ho serà l'any vinent. De fet, qualsevol ciutat de més de tres mil habitants pot presentar la seua candidatura. L'entitat està treballant també en la candidatura de Tarragona com a Capital de la Cultura Europea 2016, en l'elecció de les set meravelles de Catalunya i`en la dels 50 personatges que més han influït en la cultura europea.

SOM D'EIXE MÓN

Sant Antoni dels Monegres (mos aide!)

Francesc Ricart

Una de les marques que en diuen indelebles que portem alguns és la marca de ser de poble. Fent broma, quan s'escau, ho dic: «sóc de poble». I vull que siga una cosa positiva, com una reivindicació d'una mena de no sé quina puresa d'origen. Pensant sobre aquesta «qualitat» de ser de poble, i d'un poble de la Franja, he entès perquè em ballen pel cap imatges com les fogueres de Sant Antoni, en el meu cas, pels carrers de Fraga, amb un fred que pelava literalment, en plena setmana dels barbuts –aleshores no coneixia la referència tan popular del calendari català. Aquella nit esdevenia màgica: les brases, el fum i les menges que et donaven a tastar conformaven per unes hores com un quadre irreal, vist des d'ara; tothom compartia el que tenia amb tothom i els més petits potser aprofitàvem per fer el bateig de vi, del vi novell, el de casa, que picava al gargantxó, acompanyant unes patates humils i talls de llonganissa del tocino acabat de passar per la solemnitat del mondongo.

Ara, de més gran, m'atrauen els *Tres Tombs* que se celebren a Igualada, al poble que em toca de viure, al voltant de la festa de Sant Antoni, organitzats pel Gremi dels Traginers. Els Tres Tombs són sobretot la desfilada d'una corrua sense fi de carros i de cavalls vinguts d'arreu del Principat. I no us explico els actes que s'organitzen durant tota la setmana i els cerimonials que els acompanyen, entre els quals, val a dir, n'hi ha que són ben carrinclons. Què voleu que us diga, em torna a eixir allò de poble que conviu amb mi i m'agrada.

Vull creure que això de Sant Antoni em serveix per unir els dos pobles, Igualada i Fraga, els quals, per cert, coincideixen també en el patró del santoral: Sant Bartomeu; tot i que em temo que a Fraga els puga sonar a música celestial i perdoneu tanta lletania religiosa, venint de qui ve. Com que això de creure, creure en els lligams de Fraga i Igualada, és lliure i no fan pagar, acabo creient que el dos pobles sempre han anat de la mà, que sempre hi ha hagut lligams i aleshores és quan agafa tota la força els versos del poeta Bartomeu Rosselló-Pòrcel: «Camins d'Igualada,/ camins de Fraga,/ les esperances!».

Quan he escrit pagar, fa dues ratlles més amunt, m'he adonat de la idea subjacent en tot el que he escrit: jo tenia al cap dir la meua sobre la cosa dels Monegres, això de Gran Scala i el tinglado monumental que, diuen, s'hi ha de muntar. Reconec que la notícia em va provocar astorament i em va posar alerta. ¿Què pot suposar una cosa tan megamegamolt com diuen que faran en un lloc com és el del desert dels Monegres? Serà la revolució!, des de l'Aragó, representants de l'Administració diuen que tot ha de canviar, que serà la panacea!(sinònim de «l'hostia»). A un li costa entendre com es pot canviar tant, sobretot perquè jo era dels qui havíem cregut i esperat canvis en la direcció de la cançó del Bob Dylan i ara tinc la sensació que m'estan parlant de sopars de duro i no acabo de veure on serà el progrés. I, en canvi, la notícia des del principi m'ha engegat totes les alarmes vitals en pensar com pot afectar la Franja i, més concretament, els pobles del Baix Cinca, que compartim bona part dels Monegres, i que seríem dels grans beneficiaris, diuen, (damnificats, en dic jo) per la gran moguda en tots els ordres (del món neoliberal, torno a dir jo) que suposarà i els beneficis que hi comportarà. I jo que continuo amb la mosca al nas i només faig que pensar en com ha d'afectar una allau de gent forastera en el nostre «context» que avui és tan dèbil i vostès ja m'entenen. Ara recordo un mail que vaig escriure els primers dies de l'anunci de La Vegas 2, ara Gran Scala: Caldrà estar amatents a l'«evento» sobretot pel que pot suposar d'ingerència perniciosa en el nostre àmbit… Tot i l'impacte econòmic i la salivera que deuen fer els qui remenen els diners.

Pobres dels nostres pobles! Pobre Sant Antoni!

De la transgressió al *barco de rejilla*

■ **Francesc Ricart**

Elogi de la transgressió. Identitat nacional i desraó d'estat. Àngel Velasco i Quim Gibert (eds)

Quim Gibert, Ramon Camats, Albert Berrio, Eugeni Casanova i Josep Sort. La Busca edicions.

Heus ací l'últim treball eixit d'un equip ben decidit, el format per Àngel Velasco i Quim Gibert, amb elements tan valuosos per a la causa de la catalanitat com ho són els col·laboradors d'aquest llibre. Dic un equip decidit, és a dir, amb decisió i amb una direcció clara: ajudar el lector a disposar d'elements per viure la catalanitat amb convicció. Escriure això ja entenc que suposa acceptar que la catalanitat és una condició (viure'n la condició) que suposa esforç i comporta un cert risc; i aquesta colla ens ofereixen tot de recursos per assolir la condició i fer-ho amb certa confortabilitat.

Què hi trobareu en aquest llibre marcat per la transgressió, un concepte amb un atractiu inqüestionable? Hi ha reflexions, estudis, propostes, un gavadal de material per a transgredir…

El coordinador del llibre **Àngel Velasco** en el pròleg ens explica que l'obra recull les ponències que es van presentar a Sueca (Ribera Baixa) la primavera del 2006 en unes altres Jornades de Psicologia i identitat nacional. I ens avisa i ens remarca que tot allò que acumula l'obra es fa a partir d'una situació «d'aculturació política i desmemorització progressiva» que afecta bona part dels Països Catalans.

Quim Gibert, a *De què parlem quan parlem d'identitats i desraó d'estat*, ens presenta una allau d'arguments que ajuden a entendre com les identitats estatals són més fortes i que els estats vénen a justificar qualsevol política, o més ben dit, que qualsevol política tindrà components identitaris convenients per a l'estat; portant la reflexió a les polítiques lingüístiques a l'Estat espanyol, des de l'òptica indiscutible (per a ells) de la nació estat, Gibert hi diu: «Això explica que a la Franja de Ponent i a la Catalunya Nord, sigui vist (l'aplicació de polítiques lingüístiques) com una manera innecessària de complicar-se l'existència. I, sobretot, de córrer el ris de despertar en els franjatins i nord-catalans la seva catalanitat».

Si hem de triar una cita transgressora en el treball de Quim Gibert, us apunto aquesta: «Quan l'autoritat competent actua de forma incompetent, transgredir és un recurs aconsellable per a qüestionar els menyspreus que neixen de les desigualtats».

Identitat i revolta, de **Ramon Camats**, professor de la Universitat de Lleida, ens il·lustra de com la revolta ha estat una de les fórmules que han tingut les col·lectivitats que prenen consciència per superar desigualtats. Albert Camus i Nietzsche li serveixen de fonament per als seus arguments. M'ha semblat molt interessant la reflexió al voltant de la revolta i el ressentiment; de la revolta diu Camats: *L'esperit de revolta neix de la consciència de la desigualtat que hom amaga sota el nom fal·laciós de «diferència»*. Després fa servir John Rawls, filòsof americà, per muntar l'argumentació sobre la justícia i l'equitat que han de presidir les relacions de les col·lectivitats i acaba amb reflexions i fent pensament en relació sobre els drets de l'individu i els drets dels pobles.

Albert Berrio aporta el treball: *Identitat lingüística i desraó d'estat*; Berrio és professor de secundària i autor d'un llibre que ha tingut un bon recorregut: *Contra el liberalisme i el cofoisme lingüístic*. Fa reflexions sobre els discursos sobre el català que s'han fet els últims temps: la compatibilitat entre dues llengües nacionals a Catalunya, l'eficàcia del terme 'llengua pròpia', el cofoisme i el liberalisme lingüístic… També hi apunto una proposta de Berrio que em pareix clara i contundent: «Advoquem perquè al costat per la preocupació ecològica hi hagi una preocupació democràtica de l'ordenament lingüístic. I aquesta preocupació democràtica ha de ser radical i intransigent (…). Es tracta d'aconseguir que totes i cadascuna de les llengües del món tinguin un territori on gaudeixin de tots els privilegis de les llengües nacionals».

Eugeni Casanova encapçala el treball amb aquesta «transgressió» històrica: «Cianur diari «*sin que se note el cuidado*: Trenta anys de destrucció «democràtica» de la llengua catalana». Aquest professor de la Universitat de Lleida, originari de Fraga, és autor del llibre *Viatge a les entranyes de la llengua* (2003), una obra que va ser un cop de puny a la comunitat catalana benpensant-benestant. Ens presenta un mostrari de materials dels mitjans de comunicació que ens envolten, embolcallen i ens abonyeguen per fer-nos veure com en som i n'estem, de subordinats i de xuclats, i a punt de ser directament digerits pels altres, per l'Estat espanyol, vaja: «El poder espanyol treballa des de sempre per esborrar Catalunya i els Països Catalans del mapa i ara té, per fi la victòria a l'abast gràcies als mitjans i a les vies de comunicació. I no

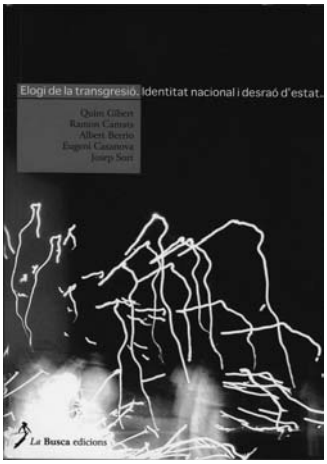

cediran ni un mil·límetre fins a aconseguir l'objectiu».

El llibre acaba amb l'aportació de **Josep Sort** (de la Universitat Ramon Llull) que explica el cas del Quebec i com ens pot servir de referència als catalans. No, és clar, no hi ha cap situació igual, com tampoc no hi ha històries iguals i traspassables i, tanmateix, convé conèixer, estudiar i vigilar processos que condueixen cap a fites semblants. El treball *Sobre la variable identitat d'un poble: el cas del Quebec*, a les conclusions, diu que «malauradament, en el cas català, no podem ser tan optimistes com en el cas quebequès (..) encara molta gent no té clar quin és el mapa de la nació: per descomptat encara som pocs –però cada vegada més– que considerem que la nostra nació com la formada pels 12 o 13 milions d'habitants que vivim a cavall de la franja oriental de la Península Ibèrica i de l'arxipèlag de les Balears i les Pitiüses."

Per poc que m'ho deixo passar: aneu al final, a les planes que clouen el llibre *(Annex: Lobby per la independència: David venç Goliat*) i entendreu això de la *rejilla* que he apuntat al títol d'aquesta ressenya perquè els papers de David i Goliat segur que ja els heu repartit. Aneu-hi!

Lo Salt de la Portellada

RICARD SOLANA

Teruel al natural